

Pretiul

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimis cu post'a in lăințrul monarhiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. său 22 franci, pe 6 luni 5 fl. său 11 franci. — Numeri singuratici se dău căte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu III.

Nr. 88.

— Sibiu, Sambata 1/13 Novembre. —

1880.

Recensiune asupra cartiei: Convergiri economice de Joanu Ghica.

Editiunea III. Doue volume. Bucuresci 1879.

Aveam sub ochii nostrii un studiu national-economicu, publicat in timpul din urma de repetite-ori. Pre cîtu seim noii, acea carte este cunoscuta mai multu numai in România, si multu mai puçinu in alte provincii locuite de romani, pe unde economia politica si nationala abia acum aincepe a fi tractata cît scintia.

Citindu noi acestu studiu, ne veni in minte si cartea comitelui Stefan Széchenyi titulata: Hitel = Creditu. Pana pe la 1830 publicul din Ungaria nu cunosea nici dupa nume sciintia economiei politice si nationale. Abderitii din acea epoca avura si ei o idea fericita, cît decretara, cît scrierea lui Széchenyi se se ardia pe piati a capitalei. Urmarea fu, cît chiar si studentii cîti ne aflam pe la facultati, ne faceam luntre si punde, pentru cît se gustam din acel fructu opriu.

Urmardu ideile de care e inspirat auctorul roman, la inceputu ni se pare cît aveam a face cu unu studiu fragmentariu, rhapsodicu. Cu cîtu inse petrundemai departe intrenzulu, cu atât lectorulu pricepe mai bine, cît acele idei se tînu strinsu un'a de alt'a, cît si verigele unui lantutare, cît inse auctorulu a scitu se'si ascundia cu pena maiestra sistem'a sa, in asia numitulu metodu socraticu. In locu de a vorbi quasi ex cathedra, cît unu professoru cu diplome de doctoratu dela patru facultati, desvoltandu principie abstracte, pentru cît se'l intelégă numai colegii sei, economistulu nostru care se afla la inaltimdea acestei sciintie moderne, cît ci cunoscere theoriile si sistemele toturor economistilor mai renomiti, mai vechi si mai noi, descinde successive intre toate clasele din care este compusa societatea, statulu, natiunea; era pentru cît se fia intielesu de toti, personifica ideile cît unu dramaturgu, precum se va vedea indata in mai multe exemple, pe care'mi voiu permite ale citi. Cunoscintiele sale practice si exacte, despre toate păturele sau straturele societatiei, surprindu intr-o tota poterea cuventului.

Limb'a si stilulu se acomodă preste totu la gradulu de cultur'a personaloru si classelor de omeni; pentru omulu sciintieloru, daca cumva are a face si cu de acestia, conversatiunea sa este sau de salonu, sau parlamentaria; cu mitocanulu scie se vorbescă cît in suburbie capitalei si cît in piatia; cu saténulu satenesce, cu parintele Pachomie popesce.

Din punctu-de vedere alu sentimentelor nationali, ori unde are ocasiune a vorbi despre nationalitatea romanescă, ni se pare cît cîtimu caleatori'a fericitului Golescu, parintele fratilor Golescu, contimpurani ai betranilor de astazi.

Că barbatu de statu, departe de a fi pessimistu, dn. Ghica este numai severu, cît si unu bunu medicu, chiamat la unu patientu dotatul dela natura cu organismu forte sanatosu si vigurosu, carui inse 'ia casiunatu cît se se arunce in toate escussele possibili, spre a si-lu ruină cu totulu. Fridericu II disese despre o monarchia vecina cu Prussi'a: "Se vede cît acelu statu ascunde in sine o putere minunata de vietă, cît ci gubernantii sei au facutu totulu spre a'lui ruina, daca n'au fostu in stare se'si ajunga scopulu. Asia ni se pare noue, cît cugetase si economistulu Romaniei despre treutulu patriei sale, anume pana pe la a. 1863, apoi si pe la 1872. Lectiunile ce dă auctorulu barbatiloru de statu ai Romaniei săptamana forte multu cu scrierile renomitului pseudonimu Junius din Anglia, pe care candu ilu citesci, iti vene in minte cunoscut'a sententia latina: Quod verbum non sanat, sanat ferrum, quod non sanat ferrum, sanat ignis. Adeca: mai antaiu mustare fratișca, apoi infruntare, in fine sarcasmulu ardietoriu.

Dara se incepemu a frundari, fia si numai intr-unu volumu alu cartiei, daca nu se va potea si mai departe.

Mai antaiu precuventarea. Scopulu ce si-a propus auctorulu se ajunga cu studiulu seu, este precisu, respicatu. Acea prefatiune inse coprinde si o critica bine motivata asupra publicistilor moderni din patria. Fiindu-că precuventarea este multu aforistica, ne incercaserau se scotemu cîteva sententie din trens'a; vediuramu inse curendu, cît amu avea se o decopiu intréga. In locu de a reproduce totu ce dice auctorulu despre "bogati'a imaginatiunei loru", despre "lupt'a de patimi si ambitiuni", "de invective si calumnii", despre critice, nu cît se indrepte, ci cît "se derime, cît se omore", despre "laude, nu cît se incuragiedie, ci cît se linguisescă", despre perderea respectului cîtra morala si ratiune, idei eronate, sentiente próste, limba nemesurata" etc, vomu cită numai urmatoriul passagiu:

"Depart de acestea lupte, urmasii nostrii candu voru cîte s'au scrisu intru acesti timpi, voru vedea cu machnire saraci'a de idei si a vutia de patimi, care ne sfasișe intr'unu timpu atât de criticu, intr'unu timpu, candu trebuea, cît tota intelligentia se aduca contingentulu seu la o lucrare atât de mare, atât de anevoioasa, cît renascerea unei natiuni."

Si mai departe:

"Se nu'si faca nimeni ilusiuni: acesta opera este mai grea, mai anevoioasa, decât opera distrugerei. Aci ratiunea si sciintia isi au rolulu loru; fara densele este dissolutiune si chaosu. Candu se edifica o societate, cuventulu (o logos) trebue se fia dela inceputu. . . ." Mai incolo:

"A insira cuvinte frumose si sunatōrie, nu este a rationa, nu este a respondi idei, nu este a lumina; a injura si a calumnia, nu este decât a venâ monopolulu virtutiei si alu patriotismului."

Acestea lectiuni suna mai virtosu la adress'a pressei periodice romanesce.

Dara se trecemu dela precuventare "in medias res."

Partea I din vol. I scrisa la 1863 are de thema Munc'a (Laborem), sau daca voiti, capitalulu ce'lui possede omulu in brațiale si in capulu seu, daca nu'l lasa nefolositu. Thema escelenta, totodata imperativa, despre care niciodata nu se va potea vorbi si scrie de ajunsu, dicindu-ni-se neincetatu si necurmatu: Siese dile se lucredi! Tocmai pentru aceea inse o spune si auctorulu din capulu locului, cît elu nu este Mazeriche imperatu, care bagă cîte o armata intréga cu generali cu totu intr'o cîja de nuca si o nutriă cu meiu. Despre munca, despre labore ar merita se se scria si la noi dicece volume, dice auctorulu, era dumnealui se occupa cu ea pe vreo 60 de pagine, cere inse cît lectorii se o considera numai de o precuventare.

In capit. I auctorulu dă definitiunea cuventului natiune, inse asia, precum nu poate se placa la nici-unu fantastu si la nici-unu perde-vara, precum nici parintiloru farmecati de dorintia de a'si vedé pe fiii loru totu numai in functiuni publice.

In capit. II urmă media conversatiunea si disputele forte instructive a le auctorului cu domnulu Dromant, secretariu de ambassada si vechiu amicu alu seu, din cum plecara dela Marsilia pe marea mediterana inainte. Aspre lectiuni dă dn. Dromant romaniloru; dara nici auctorulu nu'i remane datoriu nici cu privire la egoismulu poterilor mari si la obstinat'a resistentia a unora din ele contra unirei principatelor (pag. 32—37). De aici in cap. 3 vine corespondentia cu judele Dumitru, fiul unui arendariu bogatu din districtulu Romanati. Tenerulu studiase optu ani la Parisu cu succesu forte bunu si se intorsea cu diploma de doctoru in litere (in filosofia) dela Sorbon'a. Tata-seu s'a necajit focu pe elu, cît de ce nu a

studiatu drepturile, cît se se pote face acum indata celu puçinu procurorul si apoi se inaintează cîtu mai curendu macaru pana la ministeriu, sau la curtea de cassatiune. Indesertu dicea fiu-seu, cît elu doresce se ia o mosia, se'si castige panea in sudorea fruntie sale. Mama-sa inca plangea tota dia'a, era betranulu de necasu cadiu la asternutu; mai apoi se bolnavi si tenerulu de suparare. Dupa-ce mai prinsera la poteri, tata-seu luă pe teneru érasi la examenu, cît de ce nu s'a facutu doctoru in drepturi. "Ce mai procopsela, ai alesu pana ai culesu, te-ai facutu filosofu! La ce folosesce me rogu, literatur'a?" ii dice betranulu; era candu fiu-seu ii cere, cît cu banii ce 'ia lasatu unchiu-seu Costache, se ia o mosia in arenda, tata-seu se involbura din nou si dice:

"Se nu te mai audiu vorbindu de munc'a pamantului. Audi, se muncesci dicece ani cît unu cane, cît se castigi ceea ce ai fi potutu se iai intr'unu anu, siediendu pe jetiu de catifea, lucrându o ora sau doue pe di cu condeiulu? Apoi se nu ridia si curcile de noi? Se nu'mi mai vorbesci de arendasia. Vîrulu Todorache are se fia era puternicu preste o luna doue; atunci se apucamu o prefectura. Se iai Teleormanulu, cît mai mare si mai bogatu, sau Jasii, cît e mai considerat; a fostu scaunu domnescu."

La pag. 55—6 se vede publicata o porunca adresata cîtra unu primariu. Ea caracterisida forte bine pe functionarii subalterni, cari administrau tiéra pe la 1863. Dupa acesta urmă media érasi o epistola lunga a junelui Dumitru dr. in litere, despre mai multe dispute ce are cu tata-seu si mai virtosu cu archon slugeru Anghelutia, asupra muncei. Acesta nicidecum nu poate se pricépa, pentru ce se muncesca si ómenii cari au invetiatu carie multa, sau daca voru se muncesca, de ce se mai invetie si atata carte.

(Va urmă.)

Transilvania.

— Sibiu, 12 Nov. (Sciri locali si provinciali.) Escel. sa domnulu mitropolitu Mironu Romanulu a plecatu la Budapest'a luni in 8 Nov. Totu in dilele acestea purcesera si cîtiva deputati spre a participa la lucrările corpului legislativu, sau vorbindu mai exactu, fără a vende mitia in sacu, spre a fi martori la lucrările ministrilor. Este adeca unu adeveru cunoscutu de totu publiculu, cît dintre cei 75 deputati alesi (?) din Transilvania, cu exceptiune de vreo 4—5 insi, ceilalti nu'si deschidu gurile niciodata, la nicio cestiune din acelea nenumerate puse la ordinea dilei. Ce e dreptu, se si ducu dintre densii forte puçini la B.-Pest'a preste anu; cei mai multi siedu pe la casele loru, isi vedu de familii si afaceri si nu uita, cît la 1-a lunei se'si tramita quietantia pentru diurne; era apoi fiindu cei mai multi gubernamentalii, se misca din locu numai candu le vine porunca telegrafica se alerge curendu la votu, cît ci cutare proiectu de lege, sau chiar portofoliul domnilor ministri este in periculu.

Tergurile de tîrnă de pre la orasiele mai mari sunt considerate cît regulatorie ale preturilor pentru lunile de érna. Tergulu dela Clusiu a esit u bunicel; au fostu multe cerealii, legume, lemn de focu, cu preturi moderate, era vitele scumpe. Tergulu dela Segisior'a nu a prea indestulat pe nimeni. Vite au fostu puçine, preturi exagerate, de aceea si cumparatorii s'au retras. Pe parechi'a de boi se cereau 340, pe cei mai frumosi pana la 550 fl., vaci dela 60 pana la 90 fl. una. Ómenii faceau mai multu tergu de schimbu, parechia mai buna pe alt'a mai usiora, cu ceva adaosu in bani, uneori si Peru pe Peru. Granele au fostu scumpe, celu mai frumosu pana la 9 fl. 60 cr., papusioiu estinu.

Reactiunea germana in contra magiarismului a petrunsu, dupa cum spune diariul "Ellenzék",

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prima publicare cîte 7 cr., la a doua si a treia cîte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiile se potu face in modulu celu mai usior prin assemnatii postei statului, addressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

"Observatoriu" in Sibiu.

chiaru si pâna in Clusiu, unde elementulu ungurescu predominesce si unde aristocrati'a e reprezentata că nicairi in Transilvani'a. Si totusi, cine ar crede! numitulu diariu (Nr. 34) injura pe unu oficiru, din armata, că-ci numesce pe tinerimea ungurésca „magyarischer Hund“. Noue nu ne vine a crede unu lucru că acesta; elu inse publicatu asia cum ilu vedemu, este si remane simptom'a estremei inversiunari provocate de cătra fanatici.

— (Sufla dintr'odata rece si caldu.) „Kelet“ (Orientulu) Nr. 259 din Clusiu se produce érasi cu unu capo d'opera, de care pôte se ésa numai dintr'o capatina de unguru. In primulu seu in care se certa cu nemtii, din caus'a limbei, aducându că de exemplu si limb'a romanésca, are fruntea de fera că se sustina, că daca noi ne folosim de limb'a nostra nationala si nu de cea magiara, cu acésta violamu dreptulu magiarilor, prin urmare că acestia aru trebui se o estermine pe a nostra. Totu acolo, intr'o corespondentia dela Sibiu din 9 Nov. K—t infrunta pe romani, pentru că cu ocasiunea alegerei municipale din urma au tandalitu si nu s'au organisatu multu mai bine, dandu man'a cu ungurii (cum au facutu la Brasovu), că se scotia pe sasi din siea.

Din espectoratuni că acestea se pare că ungurii pe la Clusiu prindu muscele cu otietu. In casuri de acestea te irita stupiditatea acelora, carii tînu pe romani atât de batuti la capu si hebeuci. Mai repetim odata si ne vine se o dicem si a sut'a óra, că acesti publicisti magiari uitu totu mai multu că se afia in Europ'a, nu in Asi'a, că lumea numera ani 1880 dela Chr. că in fine principiulu nationalitatiei a invinsu dejá si că va remanea in veci victoriosu. Pecatu si érasi peccatum de atâtea sbuciumaturi sterpe.

— (200,000 fl. defraudati.) Inainte cu trei ani diariile aflasera numai de 100 mii fl., cari aru fi fostu subtrasi si dilapidati din fondurile colegiului reformatilor dela Aiudu. In dilele trecute fu prinsu advocatulu acelui institutu mare cu o defraudare noua de căteva mii, éra cu acea ocasiune diariulu „Ellenzék“ din Clusiu vrea se scia, că dilapidarea din anii de curendu trecuti ajunsese la sum'a forte considerabila de 200 mii fl. Fonduri controlate chiaru de cătra corpulu professorilor, spoliante in modu atât de hotiescu, este ori-si cum, o talharia din cele mai rare.

— (Alta defraudare forte scandala) Cassariulu societatiei juristilor dela universitatea din Bud'a-Pest'a, anume Dionisiu Horváth, a tocatu mai multe mii fl. din fondulu acelora. Cercetarea curge.

Unu cutremuru de pamantu

din cele mai teribili, generale, care totuodata face epoca, s'a intemplatu Mercuri in 10 Novembre intre 7 si 8 demâneti'a, in mai multe tieri dintr'odata, éra poterea sa nimicitória o manifesta mai multu decât ori-unde, in Croati'a si anume in capital'a Agramu (Zagrabia), unde pe la 7 óre 34 minute celu de antaiu cutremuru infricosatu tînău că 10 secunde, dupa care urmara alte doue mai puçinu violente, la 7 óre 40 m. si la 8 óre 28 m. Daunele causate sunt enorme. Vreo cinci sute de case prefacute mai multu sau mai puçinu in ruine. Biserica cea mare catedrala archiepiscopescă, cu alte trei biserici, palatulu archiepiscopescu, sinagog'a, fabric'a de tutunu (tabacu) si alte edificie mari, parte s'au ruinatu de totu, parte au crepatu asia de tare, in cătu fiintia omenésca nu mai cutédia se intre in trensele. Se crede că numai la catedrala daun'a trece preste $\frac{1}{4}$ milionu. Multi ómeni au fostu raniti mai greu si mai usioru prin ruine; daca au remasu si morti, se va sci mai tardiu.

Totu in Croati'a a mai suferit greu si cetatea Carolin'a (Karlstadt). Din Ungari'a se telegrafă dela Canij'a si Dombovar despre cutremuru mai tare, din alte parti de mai usioru. S'a simtitu si in Budapest'a, in Vien'a ceva mai tare. Acestu cutremuru s'a intinsu dela Salonicu preste Albani'a, Dalmati'a, Croati'a, Ungari'a in curmezisiu pâna preste Vien'a. Sciri ulteriore se astépta.

Muntele Vesuvu vome érasi focu de căteva dile; lav'a se reversa de vale in cantitati si distantie mari. Naturalistii voru aflat, daca eruptiunea Vesuvului stă si astadata in comunicatiune cu marele cutremuru.

U n g a r i a .

Din 6 Novembre diet'a s'a deschis uéra, spre a'si continuá lucrarile; se pare că totu numai

asia, precum o descrise br. Ludovicu Simonyi, deputatu si mai inainte ministru, in memorabil'a sa epistola de deunadi adressata colegiului seu de alegatori, de cătra care se desparte, dupace numera o multime de calamitati, greutati si pericule, de care sufere tiér'a si poporulu, mai virtosu de candu domnesce Col. Tisza si partid'a sa, din care a esitu majoritatea actuale a parlamentului. Br. Lud. Simonyi, acelu barbatu de statu eminentu care'si cunoscce ómenii atât de bine, intre alte imputari grele ce face gubernului, ilu acusa mai virtosu din causa, că la alegerile din a. 1878 a exercitatu pressiuni necalificabili asupra alegatorilor si asia a scosu din urne majoritatea plasmuita dupa tipulu si asemenarea sa, care votézia ori-ce si ori cum i se pune de inainte. Nu numai press'a opositiunei, ci chiaru si foile ministeriali se occupa forte seriosu de acea retragere brusca a baronului Simonyi, carele pe langa ce s'a retrasu, apoi a si datu lumei se pricépa, că in Ungari'a mai are viitorul inca numai partid'a uniunei personale, sau chiaru cea kossuthiana, ce tinde la desbinare nu numai de cătra Austri'a, ci si de cătra dinasthia si se incérsa se puna din nou in cursu ide'a confederatiunei danubiane, cu Romani'a, Bulgari'a, Serbi'a, precandu altii din contra voiescu confederatiune numai cu Romani'a si — cu Poloni'a, că aparatoriua atât contra pangermanismului, cătu si a panslavismului. (Vedi diariulu „Ellenzék“ din Clusiu.) Kossuthianii n'au gustu reu; este ince intrebarea, care ar fi gustulu altora. In totu casulu romanii voru face prea bine, că proiecte de acestea se le crestede pe bătiu, că se nu le uite.

Diferentiele cu Croati'a se regulara intocmai conformu dorintiei croatilor.

Urgi'a din caus'a limbei germane merge crescându. Din partea germanilor se iau neincetat multime de repressalii nu numai contra limbei magiare, ci chiaru contra statului, a comerciului si a industriei unguresci, spre a discredită si degradă totu ce pôrta nume ungurescu. Ventu au semenatu fanaticii, orcane teribili voru seceră, éra de germani nici-odata nu voru scapă pe nici o cale si cu nici-unu ajutoriu de ariea.

R o m a n i a .

— Bucuresci, 9 Nov. st. n. (Deschiderea sessiunei anuale a săntului sinodu). Cuventulu cu care deschise Preasant'a Sa domnulu Calinicu, mitropolitu primele alu bisericei din Romani'a si exarchu alu Plaiurilor, sessiunea sinodului, este de o valóre in totu respectulu istoricu, si tâia atât de afundu nu numai in vieti'a religioasa, ci si de a dreptulu in cea nationala, in cătu elu merita că coprinsulu se i se faca cunoscutu la totu sufletulu romanescu, pâna in cele mai ascunse constituti ale tierilor locuite de poporulu nostru. Acelu cuventu suna:

„Prea sfintiti,

Deschidiendu-se sessiunea de toamna a sf. sinodu, sunt prea fericiti a me aflat in mijloculu fraciei vostre, si că presiedinte alu acestui sacru corpu, a ve atrage luarea aminte asupra laboriosulu campu de activitate ce ne prestă, in interesulu sfintei nôstre bisericei. Doue cestiuni mari avemu de resolvatu si care ar fi de dorit u se se resolve in acésta sessiune: aceea a retiparirii cartiloru de serviciu Dumnedieescu cu caractere latine, si aceea a organizarii seminarielor, dupa cerintele actuale ale timpului si dupa inpreguirarile de facia ale bisericei.

La cele mai multe biserici lipsescu, in cea mai mare parte, cartile servirii de Dumnedieu: este de cea mai imperiosa trebuinta că se preintempi-nam acésta lipsa: dar a mai permite retiparirea unor asemenea carti érasi cu caractere straine, ar fi si in pagub'a nostra nationala, si chiaru in detrimentulu bisericii; că-ci astadi suntemu lipsiti mai in totulu de preoti, cantareti si citeti, cari se pôta ceti currentu pe cartile vechi, si prin scôle nu se invézia nici-decum pe carti inprimate cu litere straine. Apoi, mai este forte simtita astadi necessitatea de a se face si óre-cari mici corectiuni acestor carti, macaru in privint'a stilului.

Despre cestiunea seminarielor, voi dice numai atât, că fia-care dintre noi trebue se se fia convinsu că, in secolulu de lumini in care traimu, biserica singura a remasu indaretu, atât cu unele institutiuni si forme care, dupa natur'a loru, potu fi susceptibile de óre-care modificari, fara a atinge intru nimicu fondulu, si mai alesu biserica a remasu indareptu cu clerulu ei. Preotimea are trebuinta de mai multa lumina, că se pôta responde datorielor sale in mijloculu poporului ce merge

repede cătra civilisare. Dar asemenea luminare este de parte de a se potea capatá in seminarie nôstre actuale, si mai alesu in cele numai cu patru clase. Aceea candidatii de preoti nu capeta de cătu numai nisice notiuni din tóte, si le lipsesc cu totulu ceea ce este mai principalu, ceea ce este sufletul institutiei divine a preotiei, studiul sfintei scripturi. Veti recunoscere, sunt siguru, prea sfintitori si iubiti frati intru Christosu, că de nimica nu este mai strainu astadi preotulu, că de sănt'a scriptura, dupa care datorii a investiá, mantu si fortificá pe altii. Se mai adaogemu apoi lips'a totala de educatie bisericesca, pe care candidatii de preotie n'o potu capetá de cătu in institute bisericesci, nu că esterni, ci numai că interni.

Din sessiunea trecuta, ati alesu comisiuni, care se se ocupe cu elaborarea de proiecte in ambele aceste doue privintie. Asemenea proiecte urmădu a fi discutate in acésta sessiune; se va face, credu acésta. Datoria mea inse este a ve rogá cu stăruintia, că se nu mai lasamu neresolvate aceste cestiuni, dela care, am curagiul a o declará, a-tina totu viitoriul săntei nôstre biserici.

Fia că Domnul Isusu Christosu se ne ajute, că atât de aceste cestiuni, cătu si celelalte ce se voru presentá, se le resolvamu in folosulu si prosperarea săntei sale biserici.

Aminu !“

O alta scrisore in adeveru romanescă a ilustrului archipastorii Calinicu, adresata că respunsu datu onor. domnu Vas. Alexandrescu-Urechia profesorul la universitate si membru al Academiei, se coprinde in escelentele Album macedo-romanu, publicatu totu sub auspiciile primatului bisericei. Intre alte idei sublim din acea scrisore este si aceea, unde mitropolitul documentedia chiaru cu testulu săntelor scripturi, că suntemu obligati toti (si cu atât mai multu clerul) a ne vorbi, a scrie, a cultivá si apără limb'a nostra materna si nationala; precum si a fi drepti cătra alte popóra, cu privire la cultivarea si folosirea limbui loru.

Daca nici manifestatiunile nationali de importanti'a si autoritatea acestora nu aru fi in stare se confunde indolenti'a unora, servilismulu altora, atunci esirea loru pe facia din sinulu natiunei, remane numai o cestiune de timpu.

Din tóte, corecturile in traductiunea cartiloru sacre, tiparirea loru cu caractere latine, séu vorbindu mai exactu, cu caractere adoptate si usitate de secoli la tóte popórale care mergu in fruntea civilisatiunei, este pentru natiunea romanescă unu eveniment din acelea ce vinu mai raru in vieti'a popóralor. Daca acésta lucrare grea a clerului va fi executata, precum nu este permis u ne indoii, conformu legilor a deverei sciintie, atunci limb'a nostra va fi inpsisa dintr'odata celu puçinu cu cincideci de ani inainte; voru amuti totuodata multi cárpati, mesteri-strica, cari astadi isi batu jocu de acésta limba frumósa, că si cum nici nu aru fi romani, ci numai nisice venetici bastardi.

Susu se avemu ánimile !

— (Statistic'a cailoru ferate romane.) Dupace junctiunea cailoru ferate austro-unguresci cu ale Romaniei este restabilita la trei puncte Sucéva-Iscani, Temisiu-Predealu, Orsiov-a-Verciov'a, trebue se ne interessamu mai de aproape de activitatea loru. Despre cele romanesca aflam in „Curierulu financiaru“ :

Intinderea liniei cailoru ferate romane a fostu in 1879 de 921 chilometri cu 66 statiuni pentru persoane si mare iutiéla. Numerulu locomotivelor in misicare s'a urcat la 114; acela alu vagónelor la 232 si alu vagónelor de marfuri de 2354, cu 14 pluguri de zapada.

Venitulu totalu alu liniei a fostu de 17,557,287 lei, bani 92, din care 7,190,638,95 pentru caletori, bagaje si iutiéla mare; 10,304,739,71 mica iutiéla, si 71,909,26 venituri diverse. Venitulu chilometricu de trenu a fostu de 6,508.

Chieltuelile chilometricice curente au atinsu cifra de 1,357,591 si 4973 de trenu. Administrati'a centrala a absorbitu 584% din totalulu chieltuelelor, séu lei 784,075,14. Servitiulu comercial 225% séu lei 303,046,39; exploatarea, tractiunea si servitiulu atelierelor 48,53% séu lei 6,512,907,74 adeca 2,413 de trenu si chilometru; si priveghierea si administrati'a cu lei 43,38%, adeca 5,824,389,87, séu 2,158 de trenu si chilometru.

In class'a I au voiajat 48,321 caletori, producându lei 1,107,198,93, in II. 201,758 cu 2,387,507 lei, 97 bani si in a III 480,335, cu 2,674,414,71; in totu au fostu 730,414 caletori, cu o distantia strabatuta de caletori de 8,047,002 chilometri.

Marfurile de iutiéla mare expediate au fostu de 18,536 tone, cele de iutiéla mica de 957,357, primele cu unu venit de lei 706,666,08 lei si secundele de 10,304,739,71.

Trenuri accelerate amu avutu 1964; trenuri de caletori; 1695 trenuri mixte 3765, trenuri de marfuri 7028 si trenuri de lucru 2687, séu in totalu 17,139.

Marfurile care ocupa primul loc intre acelele expediate cu calea ferata sunt cerealele, cu 378,660 tone in 1879, contra 235,506 in 1878; apoi lemnene de focu cu 72,298 tone; petrisiu, pamant, cu 71,081 tone etc.*)

Triumfu ??

(Urmare.)

Daca eu cu ocaziunea acésta am aratatu porului, că nu mai are nici-unu preotu nascutu si crescutu din sinulu acelei comune; că uniculu preotu, bunu preotu care'lu are, adeca: Joachimu Munteanu, nu e nascutu din acea comuna, intr'atata este strainu, in cătu nu e crescutu, nu e tñntu pe la scóle cu spesele vre-unuia din comuna, ci altii din alta comuna l'au crescutu si l'au cultivat si acelui poporu l'a luatu facutu gat'a; că in loculu repausatului preotu nu au nici-unu tineru nici-unu individu pregatit din Gur'a-riului, si asia gurenii éra voru fi necessitat a recurge la individi straini, cultivati, crescuti si tinuti pe la scóle de altii; daca am accentuatu că acésta este o umilire si o scadere pentru o comuna că Gur'a-riului si din aceste motive am indemnatum pe poporu se'si dea copii la scóla, la invetiatura si mai superioara, óre unu asemenea indemnmu, o asemenea invetiatura se nu incapa in o cuventare funebrală, se insemmidie ea „a revoltá poporulu“ asupra parochului J. Munteanu, a'lui provocá la neascultare facia de acelu preot? se fia acésta o asia mare imprudentia din partea unui directoru seminariului etc.? Daca am indemnatum poporulu se fia intru ajutoriu fiului repausatului preotu, pentru-cá acela se nu'si intrerupa studiele gimnasiali, se se pôta cultivá de ajunsu, pentru-cá la timpu se pôta urmá in loculu repausatului lui tata, dupa dorint'a acestua; se insemmidie óre acésta: „finis sanctificat media“ si a provocá poporulu la neascultare facia de eventualele mesuri consistoriale etc.?

Se lasamu pentru unu momentu, fara de a concede, că nu partea citata mai susu din vorbirea mea, ci falsificatulu „Telegrafului romanu“ este testulu si continutulu celu adeveratu alu partiei incriminate din acea cuventare funebrală; apoi óre chiaru si din coprinsulu acelui falsificat potu-se deduce calumniile coprinse in „Telegrafului romanu“ Nr. 112 notele 2, 3 si 4, precum si acea obrasnica infamia din Nr. 118. „Faptulu acesta alu d-sale (adeca alu meu) nu este celu de ántaiu si fara parechia. Mai sunt casuri, in cari d-sa si-a uitatu de sine si de positi'a sa.“

Cine are urechi de auditu se audia, si ochi de vediutu se védia, cum unu preotu de eri de alaltaeri, cunósce, nu dicu simtiulu de reverintia, ci numai de buna cuviintia facia de unu demnitariu bisericescu si servitoriu alu bisericiei de 35 de ani, facia de unu fostu professoru alu lui, facia de unu binefacatoriu alu lui din copilaria'i; cum unu jurnalul redactatu éra de unu demnitariu bisericescu, protopresbiteru si asseroru consistorialu, unu jurnalul, care apare in nemijlocit'a apropiere a supremei autoritatii bisericesci, unu jurnalul, care in lumea larga e privit u de organu bisericescu archidiaconanu, pôte primi cu atata usioritate si rea vointia si pôte respandu in largul publicu vorbe góle si calumnii reutatióse si dejositóre? — — —

Si daca tocmai tote acelea incriminari aru fi fostu curat u adeveru, precum nu au fostu si nu este nici unu singuru cuventu dintr'ensele, óre „Telegrafului romanu“ este competent'a autoritate a judecă despre faptele mele bune seu rele, comise in oficiu? Óre nu am eu superioritatea mea bisericésca, carea este competenta si indreptatita a cercetá si a judecă faptele mele?

Daca parochulu din Gur'a-riului Joachimu Munteanu s'ar fi adressatu cátro acea competenta autoritate bisericésca, acésta negresitu s'ar fi convinsu si ar fi convinsu si pe numitulu parochu că:

1. Eu nu am prevaricatu in parochi'a Gur'a-riului cu ocaziunea inmormentarei parochului Ioanu Manta, si că facia de acelu parochu nici nu am potutu prevaricá, de óre-ce conformu principiului adoptatu in biseric'a nostra, elu nu avea nici-o jurisdictiune parochiala asupra colegului seu parochu Ioanu Manta, de órece parochulu parochului este numai episcopulu concernentu, seu delegatulu acelui. In casulu de facia, dupa prescrierea §-lui 9 din dispositiuni provisorie din 1873, unde se dice claru:

Murindu unu parochu, pres. resp. v.-pres. comitetului parochialu, indata face aretare despre acésta protopresbiterului tractuale, carele este detoriu seu a veni

insusi in persona la inmormentarea parochului, seu a delegá unu preotu tractuale că substitutu alu seu etc. in casulu de facia dicu, parochulu competentu la mentionat'a inmormentare a fostu administratorulu protopresbiterale Moise Toma, carele singur ar fi fostu in dreptu a reclamá de prevaricatiune asupra mea; dara findu-cá acela, din cause cari eu nu am a le cercetá, éra respectivulu findu acum mortu, nu ne mai pôte aratá, nici in persona nu a venit u la acea inmormentare, nici pe altu preotu tractualu nu a delegatu că se'lu substitue; desu numitulu parochu J. Munteanu nu avea cuventu de a reclamá asupra mea, carele si eu că si ceialalti siepte preoti, nu cu vreo jurisdictiune usurpată, ci numai si singuru dupa dorint'a repausatului preotu am participatu la inmormentarea lui.

Daca eu dupa finitulu ceremoniei funebrale am cerutu matricul'a mortiloru dela parochulu Joachimu Munteanu si primindu-o acésta din manile acelui, am introdusu casulu mortiei in acea matricula cu subscríerea mea, acésta o am facutu, pentru-cá acestu casu de mórtore se nu remana neinmatriculat, sciindu că parochulu Munteanu acésta nu o va face.

2. Că eu nu am administrat u avere a bisericei din Gur'a-riului, cu atata mai puçinu unu fondu de 36,000 fl. pentru zidind'a biserica. Daca astadi fondulu zidindei biserici din Gur'a-riului numera de 36,000 fl., apoi numai nesciinti'a seu reputatea nu va cunósce, că acestu fondu nu a fostu, ci s'a facutu si tota influint'a carea o am esercitatu eu că protopresbiteru la facerea si infinitiarea acestui fondu, a fostu si s'a coprinsu in cea mai stricta priveghiare si controlare, că din banii pentru infinitiarea acestui fondu se nu se pôrda nici-unu cruceriu; că despre tote venitele si erogatele acelui in totu anulu se se puna ratiociniu strictu si regulatu; că, capitalele acestui fondu, ce cresceau din anu in anu, se nu se risipe si se nu se dea inprumutu la privati, ci se se puna, precum s'au si pusu, in cass'a de pastrare din Sibiu. Administratiunea acestui fondu pâna la anulu 1870 a fostu in manile preotimei si in ale asia numitilor titori ai bisericei; acestia au facutu contractu cu intreprinditoriu taierei padurei date de cátro comun'a politica Gur'a-riului pentru zidirea bisericei, éra dela 1870 incóce a fostu in man'a si sub griji'a comitetului parochialu. Mai ántaiu aceia, dupa aceea acesia primeau lemnene in magazinu, puneanu pazitoru, statoreau si fixau pretiulu cu care se se vende; vindeau lemnene si incassau banii, éra eu din anu in anu le luamu stricta socotéla si le faceam ratiociniu totudeauna in presenti'a loru; éra dupa ce s'a gatatu padurea de taiatu, tota grija si staruinti'a mea a fostu, că se se incassedie interesele si dupa potintia si capitalele elocate la privati, nu de mine, ci tocmai in contra vointie si dispositiunilor mele.

3. Că este o adeverata si necualificabila arroganta din partea desu numitulu parochu Munteanu a afirmá, că elu si numai elu m'ar fi silitu că se dau ratiociniu despre numitulu fondu alu bisericei. Elu nici că ar fi potutu face acésta, din causa că elu numai la anulu 1877 a venit u in Gur'a-riului că capelanu si numai la anulu 1878 s'a facutu parochu, éra infinitiarea desu numitului capitalu s'a incepuntu si continuatu dela anulu 1864 seu 1865, despre care ratiocinile din anu in anu facute au remasu totudeauna mai ántaiu in grija titorilor, éra dupa aceea a comitetului parochialu; apoi la anulu 1878 inca inainte de Septembre, candu am depusu oficiul protopresbiterulu, ratiocinu despre starea numitului fondu, care pâna atunci crescuse aprópe la 32,000 fl. si adeca :

1. Cass'a de pastrare	21,012 fl.	27 cr.
2. Capitalu la privati	6,772 "	76 "
3. La comun'a politica Gura-riului	2,640 "	— "
4. 1 Obligat. de statu din 1860	500 "	— "
5. Interesu restante	852 "	76 "
6. Bani gat'a	— "	88 "

Sum'a 31,778 fl. 67 cr.

P'am incredintiata tocmai in manile desu numitului parochu Munteanu, care ratiocinu apo in Octobre 1878 inaintea comitetului parochiale sub presidiulu atunci in vieti'a afatoriului administratoru ppresbiteralu Moise Toma, in finti'a de facia a parochului Joachimu Munteanu si in presenti'a mea, s'a censuratu de nou, s'a afatu intru tote corectu, libelele dela casele de pastrare din Sibiu, precum si obligatiunile private in cea mai perfecta ordine; dupa care tote numitului administratoru ppresbiteralu in numele seu si alu comitetului si respective alu parochiei intregi, mi-a esprimatu cele mai caldúruse cuvinte de multiamita si recunoscintia pentru staruintiele si nisuintiele ce-am pusu la infinitiarea si aducerea acelui fondu in starea regulata si inbucuratoare in care se afia.

4. S'ar fi convinsu acea autoritate bisericésca, despre coprinsulu celu adeveratu si autenticu alu vorbirei mele funebrală, si că raportulu parochului Munteanu publicatu in „Telegrafului romanu“ Nr. 112 ex 1879 a fostu numai unu falsificat, éra notele 1, 2, 3 si 4 facute la acela, au fostu numai insulte si veta-mari nedemne de caracterulu si de positiunea unui preotu.

Mi s'a facutu intreburi, ba s'a audiu chiaru voci in foile publice din locu, că cum eu că preotu, am alegat u la tribunalulu civil in o afacere cu alte persoane de tagm'a preotiesca; cum nu am cantatu si nu am cerut u satisfaçtione si cum nu s'a compusu afacerea acésta la autoritatea competenta bisericésca?

La asemenea intreburi vinu nu numai a responde, dar a si documenta, că eu tocmai asia am urmatu, precum au credutu si acei intrebatori, că ar fi trebuitu se urmediu. Eu mai inainte de a pasi pe calea judecatore civile, m'am adressatu cátro autoritatea mea bisericésca, cátro capulu si conducătoriului afacerilor bisericiei nostra archidiaconane, cu urmatórea rogaru:

(Urmádia plansórea adressata cátro ordinariatu.)

*) 1 tonna (tóna) coprind 20 ctrie seu 2240 punti (libra, pondo) de Anglia si se aplicá pâna acum numai la incarcare de corabii.

Not'a Red. Obs.

Corespondentie particularie ale „Observatoriului“.

— Siarosiu, 5 Novembre 1880.

Onorabila redactiune! Adunarea generala a reuniei unei femeilor romane din Mediasiu si juru, s'a tinutu eri in 4 Nov. la Mediasiu. Siedint'a s'a deschisu in numele on. d. presiedinta, prin m. o. dn. Stefanu Campeanu protopopulu Elisabethopol'i, prin o cuventare, carea facundu o deosebita impressiune, s'a primitu cu mare placere de cátro intrág'a adunare.

Primul obiectu a fostu raportulu comisiunei, carea dupa cum anuntiasemu in Nr. 41 alu „Observatoriului“ din a. c., s'a fostu alesu de cátro adunarea generala precedenta, că se staruiésca din respoteri a incassá interesele restante, a pune in ordine tote obligatiunile, si alte cele ale reuniei, carea apucase directiunea spre nimicire si degenerare. — Facundu-se o tacere profunda, o. dn. Romanu că membru alu comisiunei incepe a ceti raportulu compusu intr'un stil nobil si placutu, cátu a atrasu deosebita atentiu a toturor celor de facia. Din acelu raportu bine motivat, si din scriptele alaturate s'a constatatu pe deplin :

1. Cumă comisiunea in contielegere cu presidiulu reuniei, prin zelulu si staruinti'a desvoltata, a salvatu reuniea muribunda. Din acelu incidentu adunarea pe langa o deosebita recunoscintia, a votatu in unanimitate d-lui Romanu o remuneratiune de 30 fl. v. a.

2. Din raportu s'a vediutu, că comisiunea a incassat u din interesele si capitaluri sum'a de 647 fl. 98 cr.; pe cei renitenti (numai trei) i'a inprocessuatu, éra obligatiunile s'au pusu tote in ordinea prescrisa de lege, care la olala cu sum'a efectiva de mai susu, dau reuniei unu capitalu in suma de 2509 fl. 61 cr.

Dupa terminarea acestui raportu, se alese o comisiune, carea se revedide statul casei, si banii adunati, pe langa unu reversu, se se predea cassariului.

A urmatu apoi o discussiune serioasa, daca acelui capitalu trebuie se se depuna in vreo casa de pastrare, seu se se constituie unu directoriu administrativu, carele se distribue inprumute la particulari, si mai departe. Resultatulu fu, că banii reuniei se se administredie si mai departe de ea insasi, incredintiendu-se missiunea administrativa la patru barbati de incredere, carii sub propri'a loru responsabilitate voru avea de a elocá inprumute cu conditiunile urmatore:

a) Sum'a cea mai mica ce se pote elocá, e de 50 fl. v. a., cea mai mare de 100 fl. v. a. cari se voru dă inprumutu pe langa obligatiuni proveduite, pe langa subscribulu debitoriu, si cu doui giranti.

b) Preste 100 fl. se voru dă inprumutu numai pe hipoteca cu intabulare primo loco, éra interesele sunt a se platit anticipando pe 6 luni.

Dupa acestea urmandu inscrierea membrilor noue, reuniea a mai primitu in sinulu seu 6 membre, care au si depusu tax'a anuala de cátro 1 fl. intre aceleia avemu placerea de a numerá si pe domn'a Justin'a Greavu din Mercurea.

In fine m. o. du. presiedinte ccrù in numele societate din cause grele familiari si pentru indepartarea locului, că d-n'a presiedinta a fi inlocuita prin alta rogarea ince a fostu respinsa si adunarea erumpandu intr'unu viu: Se traiésca! siedint'a s'a inchis.

Adunarea ar fi potutu fi si mai numerosa, dar indiferentismulu de pe aicea inca e destulu de mare, tacse de membre ordinarie abia din candu in candu mai pica cu cátro 1 fl., dara dupa proverbialu „Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo“, totusi se crede că si acésta reunie, de si mai tardiu isi va ajunge scopulu pentru care e destinata.

Daca afacerile nostra mai alesu in timpu de véra nu aru fi unu legionu, amu potea face unele notitie de mare importanta despre modulu de vietuire datinile si moralurile romanilor de pe aicea, despre bisericile si scólele loru, chiaru si despre unii ministri bisericesci, cari nu voru a'si cunósce chiamarea, ci le mai place a petrece in „dulce farniente.“

In fine cutediu a aduce la cunoscintia, că publicul romanu ar dorit, că on. red. se nu mai ia de locu vreo notitia din fóia „Tel. rom.“ *)

Timpulu pe aici e forte placutu, cerealele au fostu bunisiore, vinulu inse, precum in quantitate, asia si in cualitate e inderetrulu celu din anulu trecutu. Vinurile vecchi se cauta, de celea noue inse nu ince nu intréba nimenea, ce e dreptu că e si acru cátu se pote. Starea sanatati si escelenta. — Eri, precum am intielesu ar fi arsu in Laslea aprópe de Sighisior'a vreo 40 familii. Ferescu bunulu Ddieu de asia ceva tocma de timpulu acesta.

S. V. Borza.

Sciri diverse.

— (Unu distinsu professoru de muzica din Brasiovu, d. Gh. Dima,) se afla

*) Se ne permita d-nulu corespondente a sterge linia intrág'a de 14 serii, care mai urmádia acilea. Fia prea incredintiata d-sa si ori-cari altii, că precum nu reflectasemu dela Novembre 1866 pâna in a. c. 1880 la nici unulu din nenumeratele atacuri personali venite de acolo, asia nu o vomu face nici de aci inainte. Dara tocma pentru-cá ne apropiam erasi de unele evenimente epochali, dela care pote că depende chiaru existenti'a intregei natuiuni, erá o necessitate fatală, că foku ce ardea sub spudia aici pe locu in Sibiu, se sparga in flacari si se luminedie in periferii largi. Tote incercarile de a'lui stinge pe nesimtite, devenisera impossibili, mai virtuosu dupace unii individi veniti inadinsu de ariea, in locu se stinga, adaogea materile explosive. Acéstaurgia va mai tinea, se va manifesta si in alte forme, dara inca se va curati atmosfera mormana si natuiunea isi va cunósce mai bine pe ómenii sei.

Red. Obs.

